

ОСОБЛИВОСТІ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ У СФЕРІ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я УКРАЇНИ

FEATURES OF STATE REGULATION OF INNOVATION ACTIVITIES OF ECONOMIC ENTITIES IN UKRAINE'S HEALTHCARE SPHERE

УДК 336.343.359(477)

Гнилянська Л.Й.

к.е.н., доцент кафедри менеджменту організацій

Національний університет «Львівська політехніка»

Кохан М.О.

к.е.н., доцент кафедри менеджменту Львівський національний університет імені Івана Франка

Стаття присвячена актуальним питанням державного регулювання інноваційної діяльності суб'єктів господарювання у сфері охорони здоров'я України. Проаналізовано основні проблеми, які стримують інноваційний розвиток, інноваційну діяльність суб'єктів господарювання у сфері охорони здоров'я, а також запропоновано шляхи їх вирішення.

Ключові слова: державне регулювання, інноваційна діяльність, інноваційний розвиток, суб'єкти господарювання, сфера охорони здоров'я.

Статья посвящена актуальным вопросам государственного регулирования инновационной деятельности субъектов хозяйствования в сфере охраны здоровья Украины. Проанализированы основные проблемы, которые сдерживают инновационное раз-

витие, инновационную деятельность субъектов хозяйствования в сфере охраны здоровья, а также предложены пути их решения.

Ключевые слова: государственное регулирование, инновационная деятельность, инновационное развитие, субъекты хозяйствования, сфера охраны здоровья.

The article is devoted to topical issues of state regulation of economic entities innovative activity in Ukraine's healthcare sphere. The main problems that hamper innovative development, the innovative activity of economic entities in the healthcare sector are summarized. Directions for solving the indicated problems are proposed.

Key words: state regulation, innovation activity, innovation development, business entities, healthcare.

Постановка проблеми. Охорона здоров'я населення є однією з важливих функцій національної економіки з огляду на соціальну, економічну та політичну цінність здоров'я. Створення й розвиток системи охорони здоров'я, яка б дала змогу підтримувати на відповідному рівні задоволення потреб громадян у якісних та доступних медичних послугах, постає вкрай необхідним завданням для України. Формування та вдосконалення нормативно-правового забезпечення, відповідна ресурсна підтримка, ефективно та результативно державне управління інноваційною діяльністю у сфері охорони здоров'я – це, вочевидь, стрибок на новий рівень розвитку нашого суспільства.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженням особливостей державного регулювання охорони здоров'я займалися багато вітчизняних дослідників, зокрема О. Амоша, Н. Артамова, І. Гладун, Д. Карамішев, Р. Ларіна, В. Москаленко, В. Пашков [5], В. Пальчук [2], Н. Половинчак [2], Г. Слабкий, І. Солоненко. Особливості впровадження інноваційного управління в системі охорони здоров'я розглянуті в працях таких науковців, як А. Абрамешин, Ю. Анісімов, В. Баранчєєв, І. Борисенко, А. Бронштейн, А. Вишневський, В. Воронін, А. Вялков, Н. Герасименко, Н. Грищенко, В. Жаріков, С. Ільдеменов, Ф. Кадиров, Е. Кужель [3], Т. Овчиннікова, М. Портер, Ю. Саліков, Л. Слесарєв, Д. Стігліц, С. Школяр [3], В. Шевський, Л. Якобсон, З. Юринєць [6].

Незважаючи на достатню кількість опублікованих досліджень як вітчизняних, так і зарубіжних науковців, розкриття питань теоретичного та практичного змісту щодо механізмів державного регулювання сфери охорони здоров'я України, окремі

аспекти залишилися поза увагою вчених. Зокрема, недостатньо уваги приділено розкриттю такого актуального питання, як особливості, проблеми державного регулювання інноваційної діяльності суб'єктів господарювання у сфері охорони здоров'я України, що зумовлюють потребу проведення реформування системи охорони здоров'я.

Постановка завдання. Метою статті є аналіз особливостей, проблем державного регулювання інноваційної діяльності суб'єктів господарювання у сфері охорони здоров'я України з метою розробки пропозицій щодо їх вирішення.

Виклад основного матеріалу дослідження. На теперішньому нестабільному етапі економічного розвитку Україна переживає суттєві трансформації, підґрунтям яких має бути підвищення якості та рівня життя населення. Згідно з оцінками Світового банку Україна витрачає на медицину до 4% ВВП. Окрім цього, додаткові витрати українців на медицину становлять 3,5% ВВП (згідно з результатами дослідження GfK Ukraine, 93% українців, що звертаються до лікарень, платять за лікування з власної кишені). Відповідно, Україна витрачає на неефективну медицину значно більше, ніж будь-яка країна з аналогічним рівнем доходів, при цьому тривалість життя українців є однією з найнижчих в Європі (104 місце серед 183 країн) [2].

Сфера охорони здоров'я України, зокрема інноваційний компонент, потребує ефективності застосування та збільшення бюджетного фінансування. Насамперед це пов'язане з необхідністю підвищення заробітної плати працівникам закладів охорони здоров'я, оновлення та модернізації основних засобів установ. На практиці рівень заробітних плат у сфері охорони здоров'я є одним

з найнижчих у світі [4]. Незважаючи на певне збільшення останнім часом бюджетного фінансування сфери охорони здоров'я, його розмір (у вимірі на одну особу) залишається дуже низьким, що зумовлює зростання частки особистих витрат населення та заміщення безоплатної медичної допомоги платною.

Варто виділити такі особливості державного регулювання інноваційної діяльності суб'єктів господарювання у сфері охорони здоров'я України, що зумовлюють потребу проведення реформування системи охорони здоров'я [1; 3; 5; 6–8].

1) Відсутність відповідних налагоджених механізмів захисту авторського права, інтелектуальної власності, правової легалізації в Господарському кодексі України є важливою рисою сучасного державного регулювання інноваційної діяльності та розвитку вітчизняних інноваційних підприємств, дослідних організацій, що створюють інновації у сфері охорони здоров'я. Розвиток інноваційної діяльності підприємств у сфері охорони здоров'я потребує ліквідації декларативності нормативних програм, що стосуються втілення медичних стандартів, фінансування, запровадження обов'язкового медичного страхування; взаємозв'язку інноваційних проектів з чинним законодавством держави.

2) Відсутність ефективної державної підтримки наукових розробок і досліджень, критеріїв увезення в Україну медичних технологій і виробів медичного призначення; недосконалість нормативно-правових документів щодо правової ідентичності торговельної марки, застосування торгової назви лікарського засобу. Результатом є наявна ситуація виробництва чималої кількості генетичних, недостатньо ефективних лікарських засобів без патентних прав, ввезення на вітчизняні терени застарілого обладнання тощо.

3) Недосконалість структурно-організаційної моделі системи охорони здоров'я. В Україні, окрім системи охорони здоров'я, що перебуває у підпорядкуванні Міністерства охорони здоров'я України, існує низка паралельних медичних служб, мереж інституцій та відомств, на фінансування діяльності яких витрачається з державного бюджету до половини видатків. Робота відомчих систем охорони здоров'я також пов'язана з підтримкою дублювання функцій медичних установ, відповідно, неефективним використанням державних коштів.

4) Нераціональне використання наявних ресурсів, зокрема дублювання медичних послуг на різних рівнях надання медичної допомоги, що виявляється в концентрації високоспеціалізованих медичних установ на певній адміністративній території. Це, з одного боку, створює регіональну диспропорцію медичного забезпечення, а з іншого боку, призводить до неефективного використання медичних ресурсів на обмеженій території.

5) Низька доступність до якісних послуг з охорони здоров'я, а саме диспропорція в забезпеченні якісними послугами з охорони здоров'я сільського та міського населення України.

Варто зазначити, що перші кроки медичного реформування, а саме оптимізація закладів охорони здоров'я, лише поглибили цю проблему. Якщо раніше в сільській місцевості діяли ФАПи, то сьогодні їх більшість ліквідована, а географічна віддаленість деяких населених пунктів разом з низькою якістю доріг і транспортного зв'язку взагалі залишає певну частину населення України без медичної допомоги.

6) Висока вартість ліків, неконтрольована система ціноутворення на лікарські засоби та відсутність державного забезпечення ліками. Наслідком вищезазначеного є те, що більшість населення України не в змозі придбати необхідні ліки через їх високу вартість. Це має значний вплив на загальний стан здоров'я нації. Україна посідає друге місце в європейському регіоні за рівнем смертності, і цей показник постійно зростає, тоді як в Європейському Союзі він знижується. До того ж одну чверть від загальної смертності становить смертність серед працездатного населення (а для чоловіків це третина всіх смертей; вони мають у три-чотири рази вищу ймовірність, смерті, ніж жінки, в усіх вікових групах від 16 до 60 років). Причому основними причинами смертності є неінфекційні захворювання (серцево-судинні та цереброваскулярні захворювання, хвороби обміну речовин тощо). Ці показники залишаються незмінними за останні роки. Протягом 2015–2017 рр. через економічну кризу та військовий конфлікт спостерігається подальше погіршення цих показників.

7) Високий рівень корупції та неформальних платежів у сфері охорони здоров'я України. Основну частину ліків та медичного приладдя населення купує в аптечних закладах, а медичні послуги надаються громадянам переважно лікувальними установами. Кошти, витрачені населенням на оплату послуг охорони здоров'я, спрямовані на оплату послуг, які отримані в неформальному секторі економіки (на хабарі, «подяку», грошову винагороду без відповідного юридичного оформлення цієї діяльності тощо).

8) Негативний кадровий баланс, що виявляється у старінні працівників та низькій якості підготовки медичних кадрів; недостатньому припливі в медицину кваліфікованих молодих спеціалістів; імміграції фахових медичних працівників. Низька якість кадрового забезпечення сфери охорони здоров'я України, зокрема дільничні лікарі, праця яких оплачується за ставками і не залежить від якості їх роботи та обсягу наданих послуг, не зацікавлені в підвищенні своєї кваліфікації. Непрозорість, суб'єктивізм і формалізм механізмів ліцензування медичної практики, акредитації закладів з

охорони здоров'я, атестації медичного персоналу разом з повільним, а інколи відсутнім впровадженням процесу стандартизації медичної практики призводить до поглиблення проблеми надання якісних послуг з охорони здоров'я.

9) Недосконалість законодавства, що регламентує діяльність сфери охорони здоров'я. Неузгодженість нормативно-правової бази, що визначає та регулює механізми фінансування сфери охорони здоров'я. Це потрібно для встановлення базового пакета медичної допомоги, надання якого держава гарантує всім своїм громадянам безоплатно, тобто за рахунок державних та місцевих бюджетів, уникнення подальшої неузгодженості в ході розроблення пакета підзаконних актів та маніпуляції відповідним узгодженням тощо.

Серед науковців, урядовців, законодавців, роботодавців, профспілок, представників медичної спільноти й пересічних громадян досі відсутня єдина позиція як щодо остаточного напрямку розвитку національної системи охорони здоров'я, бачення шляхів її фінансування, так і щодо необхідності, можливості й форми запровадження страхової медицини.

Впроваджуючи сучасну медичну реформу, держава змінює принцип фінансування первинної медичної допомоги. З початку 2018 р. в Україні почала працювати національна солідарна система медичного страхування, відбулись певні зміни в ланці первинної медичної допомоги. Позитивом є те, що передбачається оплата роботи лікаря, який насправді веде пацієнта, незалежно від того, в якій установі він працює. В медичній реформі задекларовано, що держава в особі Національної служби здоров'я України (НСЗУ) буде оплачувати обстеження, загальні аналізи, лікування, профілактику деяких захворювань, вакцинацію, видачу лікарняних листів і рецептів за програмою «Доступні ліки», а також деякі інші послуги. Пацієнт матиме змогу звертатися до сімейного лікаря в державну чи приватну амбулаторію і не платити за прийом, тоді гроші з держбюджету будуть переводитися за пацієнтом [2].

Медична реформа створює умови для бізнесу, що безпосередньо впливатимуть на якість і доступність медичних послуг у регіоні. Відкриваються нові можливості для державно-приватного партнерства. Компанії матимуть змогу забезпечення чи ремонту або будівництва амбулаторії, натомість амбулаторія надаватиме медичні послуги співробітникам компанії, їх сім'ям, а її роботу фінансуватиме НСЗУ. Також бізнес може оплачувати додаткові бонуси (наприклад, щеплення від грипу або профілактику професійних захворювань), які не оплачуватиме НСЗУ.

Ще одною позитивною зміною є автономізація медичних установ, яка дасть змогу самостійно визначати штат працівників та формальну можливість розпоряджатися коштами лікарні.

Проте, незважаючи на задекларовані інноваційні перетворення, виникають проблеми на етапі реалізації анонсованих реформ. Для їх подолання доцільно звернути увагу на необхідність:

- підвищення кількості сертифікованих сімейних лікарів;
- вирішення питань можливості вільного вибору сімейного лікаря в сільських умовах, оскільки базова медицина у сільській місцевості практично ліквідована;
- паралельного та послідовного державного управління в ході реалізації анонсованих програм для подолання безладу, який створився в процесі переходу на нову систему охорони здоров'я;
- ліквідації розмитості та неоднозначності правової термінології, конкурентного та неузгодженого законодавства, що вже приводить до правових колізій, суперечності законодавчих актів постановам реформи;
- врахування ризику впровадження та процесу фінансування задекларованих положень, оскільки держава не має впливу на ціноутворення в приватному секторі;
- вирішення колізій, які виникають у ході проведення торгів із залученням міжнародних спеціалізованих організацій (неоднозначна економічна ефективність проведення торгів, тривалий термін проведення закупівлі, сумнівна якість препаратів, які закуповуються, і низький термін їхньої придатності, інформаційна закритість, бюрократичність).

Висновки з проведеного дослідження. Ідея реформування системи охорони здоров'я та її інноваційного розвитку потребує чітких засобів та правових механізмів державного регулювання. Важливим є поступовий рух щодо реального усвідомлення державними представниками підсилення інноваційної компоненти у функціонуванні сфери охорони здоров'я з метою підвищення цінності здоров'я кожного громадянина. Наявна система охорони здоров'я вимагає інноваційних трансформацій задля підняття її на абсолютно новий рівень існування та перспективного розвитку. Важливим стає врахування недоліків та вдосконалення системи державного регулювання інноваційної діяльності суб'єктів господарювання у сфері охорони здоров'я України.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Концепція реформи фінансування системи охорони здоров'я України: Розпорядження КМУ від 30 листопада 2016 р. № 1013-р. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1013-2016-%D1%80>.
2. Пальчук В., Половинчак Н. Медична реформа: чого чекати у 2018 році. Українська правда. URL: <http://blogs.pravda.com.ua/authors/badikov/5ab0bec6a5f7>.
3. Кушель Е., Школяр С. Ліцензійна робота у сфері комерціалізації наукових досягнень та у транс-

фері технологій. Вестник патентного поверненого. 2017. № 5. С. 12.

4. Офіційний сайт Світового банку: Статистика // База даних Світового банку. URL: <http://data.worldbank.org>.

5. Пашков В. Державна політика щодо соціальних інновацій у галузі охорони здоров'я. Online Аптека.UA: спеціалізоване медичне інтернет-видання для лікарів, провізорів, фармацевтів, студентів медичних і фармацевтичних вузів. 2017. URL: <http://www.apteka.ua/article/3647>.

6. Юринець З. Інноваційний потенціал і державна інноваційна політика в системі підвищення конкурентоспроможності національної економіки. Інвестиції: практика та досвід. 2016. № 4. С. 35–37.

7. Юринець З., Задорожний Д., Звір В. Розвиток інноваційної діяльності в Україні та світі. Науковий вісник НЛТУ України: збірник наук.-техн. праць. Вип. 20.8. Львів: РВВ НЛТУ України, 2010. С. 168–174.

8. Yurynets Z., Bayda B., Petruch O. Country's economic competitiveness increasing within innovation component. *Economic Annals* – XXI. 2015. № 9–10. P. 32–35.

REFERENCES:

1. Kontseptsiya reformy finansuvannya systemy ohorony zdorov'ya Ukrayini [Reform conception of financing of Ukraine's healthcare system]: Rozporyadzhennya KMU vid 30 listopada 2016 r. № 1013-r. Available at: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1013-2016-r> (in Ukrainian).

2. Palchuk V., Polovinchak N. (2018). Medichna reforma: chogo chekaty u 2018 rotsi [Medical reform: what to expect in 2018]. *Ukrayinska pravda* [The Ukrainian true] (electronic journal) Available at: <http://blogs.ppravda.com.ua/authors/badikov/5ab0becc6a5f7/> (in Ukrainian).

3. Kuzhel E., Shkolyar S. (2017). Litsenziyna robota u sferi komertsializatsiyi naukovnih dosyagnen ta u transferi tehnologiy [Licensed work in the field of commercialization of scientific achievements and in the transfer of technologies]. *Vestnik patentnogo poverennogo* [Announcer of patent attorney], vol. 5, pp. 12 (in Ukrainian).

4. Ofitsiyinyi sayt Svitovogo banku: Statystyka (2016) [Official web-site of the World bank: Statistics]. Baza danyh Svitovogo banku [Database of the World bank]. – Available at: <http://data.worldbank.org>.

5. Pashkov V. (2017). Derzhavna polityka schodo sotsialnyh innovatsiy u galuzi ohoroni zdorov'ya [Public policy in relation to social innovations in industry of health protection]. Online Apteka.UA. Spetsializirovane meditsinske internet-izdanie dlya vrachey, provizorov, farmatsevtov, studentov meditsynskikh i farmatsevticheskikh vuzov [Online Pharmacy.UA. Specialized medical internet publishing for doctors, pharmacists, druggists, students of medical and pharmaceutical institutions of higher learning]. Available at: <http://www.apteka.ua/article/3647> (in Ukrainian).

6. Yurynets Z. (2016). Innovatsiyinyi potentsial i derzhavna innovatsiyina polityka v systemi pidvyschennya konkurentospromozhnosti natsionalnoyi ekonomiky [Innovative potential and public innovative policy in the system of increase of competitiveness of national economy]. *Investytsiyi : praktyka ta dosvid* [Investments : of practical worker and experience], vol. 4, pp. 35–37 (in Ukrainian).

7. Yurynets Z., Zadorozhnyi D., Zvir V. (2010). Rozvytok innovatsiyynoyi diyalnosti v Ukrayini ta sviti []. *Naukoviy visnik NLTU Ukrayini: zbirnik nauk.-tehn. prats.* Lviv: RVV NLTU Ukrayini, vol. 20.8, pp. 168–174 (in Ukrainian).

8. Yurynets Z., Bayda B., Petruch O. (2015). Country's economic competitiveness increasing within innovation component. *Economic Annals* – XXI, vol. 9–10, pp. 32–35.

Gnylianska L.I.Candidate of Economic Sciences,
Senior Lecturer at Department
of Management of Organizations
L'viv Polytechnic National University**Kokhan M.O.**Candidate of Economic Sciences,
Senior Lecturer at Department of Management
Ivan Franko National University of L'viv**FEATURES OF STATE REGULATION OF INNOVATION ACTIVITIES
OF ECONOMIC ENTITIES IN UKRAINE'S HEALTHCARE SPHERE**

The article is devoted to topical issues of state regulation of the innovative activity of economic entities in Ukraine's healthcare sphere. The health of the population is one of the important functions of the national economy. For this, we need to consider the social, economic, and political value of health. The necessary task for Ukraine is the creation and development of the health system, support at a high level to meet the needs of citizens, providing quality and affordable medical services.

The main purpose of the article is the analysis of features of state regulations of economic entities' innovative activity in the sphere of Ukraine's healthcare, develop proposals for their solution.

The features of state regulation of economic entities innovation activities in the sphere of Ukraine's healthcare that lead to the need for reform of the health system have been identified.

These include the lack of the adjusted mechanisms for the protection of copyright, intellectual property, legalization in the legislation of Ukraine; the lack of effective state support of scientific research and development, criteria of importation of medical technology and medical products to Ukraine; the imperfection of regulatory documents for legal identity of the trade mark, the use of trade names of drugs; the imperfection of the structural-organizational model of the healthcare system (number of parallel health services, networks of institutions and agencies, duplication of health institutions); irrational use of available resources, in particular, the duplication of medical services at different levels of healthcare provision, which manifests itself in the concentration of specialized medical institutions in a particular administrative territory; low access to quality services in health, disparities in the provision of quality services for the health protection of rural and urban population; the high cost of medications, uncontrolled pricing system for medicines, and the lack of state provision of medicines; high levels of corruption and informal payments in the health sector; negative employment balance (aging workers and low quality of medical training, insufficient inflow into medicine young professionals, immigration of professionals); the imperfection of the legislation regulating the health sector activities, the inconsistency in the regulatory framework, which defines and regulates the financing mechanisms of the health sector.

Directions to solve the indicated problems of state regulation of economic entities' innovative activity in Ukraine's healthcare sphere have been proposed.